

OOP

Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk

jaargang 57, nr. 11/12, november-december 2018

Inhoud

Volgspot

Ervaringsdeskundigheid in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking
Noud Frieink

Herstel in een forensische context.
Een exploratieve studie naar doorleefde ervaringen van geïnterneerde personen in een ambulante, regulier ondersteunings-traject

Natalie Aga, Ine De Landtsheer, Freya Vander Laenen & Wouter Vanderplasschen

Onderzoek naar ontwikkelingen in het ouderlijk milieu die geassocieerd zijn met een terugkeer naar huis in perspectiefzoekende pleegzorg

Frank Van Hoven, Laurence Beleger, Elke Carlier, Babette Potoms, & Johan Vanderzeille

Factoren die samenhangen met een vertraagde doorstroom van jongeren uit een JeugdzorgPlus-instelling naar vervolghulp of naar de thuissituatie

Daniëlle Jansen, Merel van Riel, Lisalee Bruinsma, Femma van Dijk, Marion Leijssen, Nadia Thiel & Roelof Dijkstra

Reactie op reactie: Het gebruik van de RBS in psychodiagnostisch onderzoek

J.E.H. van Luit, J.P.J. van der Beek & S.W.M. Toll

Garant

Reactie op reactie: Het gebruik van de RBS in psychodiagnostisch onderzoek

J.E.H. van Luit, J.P.J. van der Beek & S.W.M Toll

Deze reactie gaat in op wat Struiksma (2018) naar voren brengt in zijn reactie op ons artikel in dit tijdschrift (Toll, Van der Beek, & Van Luit, 2018) over de RekenBelevings-Schaal (RBS). Struiksma wijst er op dat hulp bij rekenen meer is dan rekening houden met faalangst en daarmee de inzet van een faalangsttraining. Daar zijn we het uiteraard volledig mee eens. Hij noemt daarnaast, terecht, de centrale rol van competentie, de relatie met intrinsieke motivatie en de interactie tussen aanleg, omgeving en taakzwaarte. Struiksma kent ons werk, denken wij, goed genoeg om te weten dat wij ons de afgelopen decennia sterk hebben gemaakt voor verbetering van didactiek en curricula voor zwakke rekenaars (Toll & Van Luit, 2014). Juist die aandacht voor de didactische / cognitieve kant van het rekenen heeft geleid tot minder aandacht voor de emotionele / affectieve kant van het rekenen. Natuurlijk gaat het om een wederkerig verband en moet er balans zijn in de twee onderdelen als het gaat om rekenbegeleiding. De bedoeling van ons artikel was gedragsdeskundigen te informeren over een instrument dat een leemte vult in het diagnostisch onderzoek naar alle aspecten die met zwakke rekenvaardigheid van een kind te maken kunnen hebben. De RBS is ontwikkeld om meer zicht te bieden op waarom leerlingen het rekenen, de rekenles en zeker de rekentoets als spannend of moeilijk ervaren.

We zijn in het artikel ingegaan op wat er wordt verstaan onder rekenbeleving tijdens de rekenles, wat voor belemmerende invloed (onbewuste) negatieve gedachten en gevoelens over rekenen op het leren kunnen hebben, en hoe je daar als gedragsdeskundige

middels psychodiagnostisch onderzoek inzicht in kunt krijgen. Exacte wetenschappelijk onderbouwde cijfers zijn er niet, maar uit onze klinische ervaringen blijkt dat ouders en/of school in ongeveer 90% van de aanmeldingen voor onderzoek naar (ernstige) rekenproblemen c.q. dyscalculie aangeven dat er sprake is van een negatieve rekenbeleving. De meeste leerlingen behalen het rekenniveau dat van hen mag worden verwacht, maar er zijn ook leerlingen die om verschillende redenen het gewenste rekenniveau niet behalen. Ongeveer een kwart van de leerlingen in het basis- en voortgezet onderwijs heeft milde tot ernstige rekenproblemen en bij een klein deel van hen (3%) is er zelfs sprake van de rekenstoornis dyscalculie.

Sinds het begin van dit decennium is de aandacht voor het optimaliseren van de afstemming tussen het onderwijsaanbod en de onderwijsbehoeften van leerlingen sterk toegenomen. Het *Protocol Dyscalculie: Diagnostiek voor Gedragsdeskundigen* (Van Luit, Bloemert, Ganzinga, & Mönch, 2014) heeft bijgedragen aan het verbeteren van een inzichtelijke procedure voor het vaststellen van dyscalculie. In dit protocol komt aan bod dat het (leren) rekenen niet alleen een technische aangelegenheid is, maar dat ook psychische factoren onlosmakelijk verbonden zijn met het ontwikkelen van rekenvaardigheid. Deze psychische factoren bepalen, uiteraard in interactie met omgevingsfactoren, de manier waarop een leerling het rekenen beleeft. Het ontwikkelen van functionele gecijferdheid kan daarom niet los worden gezien van de rekenbeleving van een leerling.

Ons artikel zoomde met name in op de positionering van het affectieve aspect. Misschien hebben we daarbij onvoldoende genoemd dat het in een rekenbegeleiding natuurlijk ook gaat om het aanbieden van de juiste leerstof en instructie, en dat je faalangstreductie kunt trainen wat je wilt; als de leerstof te moeilijk is dan blijft het kind faalangstig. Faalangst komt tot stand door de leergeschiedenis van een kind, met tot gevolg dat er ook verkeerde (te lage) inschattingen van de eigen competentie kunnen worden gemaakt bij het aanbieden van nieuwe rekentaken. Niet alleen het niveau van de rekentaken en de wijze van instructie zijn belangrijk, maar ook het wijzigen van die leergeschiedenis door bijvoorbeeld het corrigeren van niet kloppende gedachten over de eigen competentie.

We hebben met ons artikel willen benadrukken dat leren rekenen onlosmakelijk verbonden is met rekenbeleving. Daarmee doelen we op de gedragingen, gedachten en gevoelens van leerlingen ten aanzien van rekenen. Het is dan ook van belang dat de gedragsdeskundige, tijdens het psychodiagnostisch onderzoek naar de oorzaken, en daarmee samenhangend de mogelijkheden van passende behandeling van (ernstige) rekenproblemen

of dyscalculie, aandacht heeft voor de wijze waarop de leerling het rekenen beleeft. Hoe gaat de leerling om met moeilijkheden tijdens het rekenen? Hoe schat hij zijn eigen competenties in? In welke mate heeft hij last van rekenangst? Deze aspecten kunnen een optimale rekenontwikkeling belemmeren en informatie hierover is noodzakelijk om een leerling passende begeleiding te kunnen bieden. De RBS draagt bij aan antwoorden op dit soort vragen.

Uit diverse onderzoeken blijkt een gemiddelde tot sterke relatie tussen rekenbeleving en rekenprestaties (Toll et al., 2018). Vaak gaat het om correlatieve onderzoeken, waardoor er niet gesproken kan worden van een oorzakelijk verband. Door de meeste onderzoekers wordt echter verondersteld dat er sprake is van transactionele processen: een wederkerig verband tussen rekenbeleving en rekenprestaties over de tijd. Dat wil zeggen dat de rekenbeleving effect heeft op de rekenprestaties, maar dat de rekenprestaties op hun beurt ook weer effect hebben op de rekenbeleving. Vanuit deze visie is ons standpunt, meer dan in ons artikel wellicht het geval leek, vergelijkbaar met het standpunt van Struiksma.

- Struiksma, A. J. C. (2018). Reactie op het artikel van Toll et al.. *Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk*, 57, 240-241.
- Toll, S. W. M., Van der Beek, J. P. J., & Van Luit, J. E. H. (2018). De RBS; Een nieuw instrument om rekenbeleving te meten. *Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk*, 57, 180-191.
- Toll, S. W. M., & Van Luit, J. E. H. (2014). Effects of remedial numeracy instruction throughout kindergarten starting at different ages: Evidence from a large-scale longitudinal study. *Learning and Instruction*, 33, 39-49.
- Van Luit, J. E. H., Bloemert, J., Ganzinga, E. G., & Münch, M. E. (2014). *Protocol dyscalculie. Diagnostiek voor gedragsdeskundigen (2^e herziene druk)*. Doetinchem: Graviant.